

A játék

Major Nándor

Egy kis levegőre vágytam, hajborzoló fuvallatra. Élvezet után mindig némán támolygok a csömör ablakához, szélesre tárom, párkányára könyökölök, bódultan szedem a levegőt, bambán nézem az utca hétköznapi hullámzását, s hagyom, hogy egy-egy magasra hágó hullámtaraja arcul fröcsköljön, amikor pedig ismét visszafordulok, már hordalék szálkásodik szememben: hozzáfoghatok körmöt nyírni vagy fogat mosni, újságot böngészni vagy cipőt tisztítani. Az iroda mindkét ablaka nyitva volt, az asztalomon álló ventillátortól várhattam csak fuvallatot, amikor megnyomtam a gombot, az volt az érzésem, hogy szélmalom indul, s önkéntelenül megragadtam az ollót, hogy ne álljak üres kézzel előtte. Elnevettem magam, nem szúr-tam vitorláiba.

Az iroda tele volt léggel, s ez idegesített. Mégsem rontottam rájuk. Felkelhettem s kidobhattam volna a padlón hervadó virágot; szára már nyálkásodni kezdett a vízben, s most, hogy napvilágra került, ellepték a gyászruhás legyek. Behajthattam volna kissé az ablakot, hogy a fénynyalábot ne a falon függő olajnyomatra tükrözze, melynek romantikus színezete kissé a fellegekbe emelte a szobát, a puskázó vadász és a husángmancsú, vicsorgó medve viszont brutalitást árasztott; a színpad reflektora is feloldja a feszültséget, ha a falon függő tórról átkúszik egy virágcsokorra s ott megpihen. Behajthattam volna kissé az ablakot, ám amikor sorra vettem a tárgyakat; nem tudtam választani: talán a füstvirágos kályhára vessem a fényt? talán a poros feledés szekrényére, melynek agyhasogató csikor-gását máris hallja az ember, mihelyt rátekin? talán egy írógépre, mely tüstént az agyalágyult üzleti levelezést juttatja eszünkbe? talán a bánat szemétkosarára, melyben Emil az imént turkált? talán a foghíjas fogásra, melyen Irén könnyű nyári kabátkája, megtépázott galambocska, gubbasztott Emil otromba munkakabátjának mohó árnyékába kuporodva? Nem

volt választásom. A villamos csörögve robogott el ablakunk alatt, kedvetlenül felálltam, a napra mentem, s behunytam a szemem.

Emil a megvesztegethetetlenek önérzetességében tetszelgett, egyre patogott, hogy nem osztozik senkivel, de már egyikünk sem törődött vele. Azon járt az eszem, hogy ilyen bágyasztó napsütés után esős napok következnek, ezt a délutánt nem szalaszthatom el, s máris feltűnt szemem előtt a szép remények autóbúsa, amely a hegyekre vagy a folyó felé dökög, s benne, egymáshoz préselve, konzervdobozba élve került halak, levegőért tátogunk és fulladozunk, a verejték sűrű olajként folyik szemünkbe, szánkba, végig a hátunkon, lágyékunkon, s kezünk, ezek a fürge uszonyok, tehetetlenül simulnak párolt testünkhöz.

Megkérdeztem Irént, kijönne-e velem a strandra, azt válaszolta, szívesen, s nyilván azért nézett rám kettős arccal, mert elcsodálkozott: a három év alatt, amióta együtt dolgozunk, sohasem hívtam sehova; arcának egyik felére fény verődött, szeme ráncokba rejtőzött, a kifürkészhetetlen kalmár pislogott rám alig észrevehetően, másik felére árnyék vetődött, bársonyosan feszült a bőre, szeme rejtélyes, hullámzó tó volt, kincseket ígért annak, aki bátorságot vesz magának, hogy belemérüljön.

Emil azonban továbbra is kötözködött a lánnyal, asztalára dobott néhány törött üvegdarabot, felelősségre vonta irigykedése miatt, valami fényképeket emlegetett, melyekkel ismét kihozza a béketűrésből a lányt, én pedig egy szót sem értettem a dologból. Végül fölkapta a kályha mellől a piszkavasat, azzal kopogtatta a lány orra alatt az asztalt, s mintha elérkezett volna a számonkérés falféher pillanata, megkérdezte tőle, ha most a szívét, a viharvert szatyrot, kifordítaná ide az asztalra a lány, mi minden kacatot nem találnánk itt?

Azt hittem, a játék már befejeződött: s ha ádáz pergőtűzünket Emil a maga módján vissza is verte, most, hogy békén hagyjuk, reméltem, csigaházába húzódik pihegni kissé, s józanul fontolóra veszi, hányadán állunk, majd egyszer csak szép lassan örölni kezdenek benne a kétkedés ama kéllelhetetlen férgéi. Csodálkozva néztem rá: úgy festett, mint akinek teljes mértékben rendben a szénája, s épp arra készül, hogy selymes boglyáit tető alá hozza. Eltűnődtem: vajon lehetséges-e hogy mégsem hajtott tűskéket a gyanú benne, hiszen ez az égzengés túlságosan látványos volt, sem hogy valódinak vehetné az ember? Nem érezte ki a lövöldözésből, hogy nem fegyverek, hanem csak petárdák durrogtak? S vajon Irén levonulásában csupán a hiúságában megbántott, visszautasított nő törését-zúzását látta, most pedig éppen azon fánadozik, hogy sirögörcs is tetézzé diadalát?

Emlékeztettem, hogy a dobozokat én hoztam, s hogy ő nem is kért aktacsiptetőt. Értésére adtam: mondhatnám azt is, hogy mindkét dobozt Irénnek hoztam, s ő, Emil, elsajátította az egyiket. S hogy jóindulatomról meggyőzzem, hozzátettem még: Ezt mégsem mondom.

Szavaimmal éppen csak fel akartam hívni a figyelmét a kezemben simuló dorongra, hogy felfogja, lesújthatok vele, ha éppen kedvem kerekedik, ezért legjobb lesz behúznia csigaszarvát s visszacompolyognia saját portájára, hiszen hagyom, hogy feltűnés nélkül megtegye.

De egy tapodtat sem volt hajlandó hátrálni, bükkfa fejről úgy peregnek le érveim suhintásai, mintha csak susogó, lombos ágacskával legezetném. Kikérte magának, hogy ő bármit is elsajátított: ha Irénnek hoztam a dobozt, mért hevert az asztalán? Nem volt érdemes vitába szállnom vele, s megkérdeztem, hogy került a vonalzóm épp ebben a pillanatban az ő kezébe, s mit keresett az előbb Irén vázája az ő asztalán. Hallgatnom kellett, mert láthatóan rám sem hederített, hömpölygő szóáradattal fröcskölt be és hengerelt le, elmondta, úgysis tudja, hogy turkáltunk dobozában,

de máskor nyissuk ki jobban a szemünket, akkor majd megtaláljuk, amit keresünk: a doboz alján volt a plomba, legalul, a hajtóka alá szorulva. S míg ez a lavina hatalmas robajjal zúgott el a fejem felett, azon töprengtem, lehetséges-e, hogy a kezemben szorongatott dorong, miután elhajítottam, hólabdává változzék, aztán odafenn a hegytetőn megcsúszsék, és ekkora lavinát zúdítson a nyakamba. Míg elképedve bámultam magam elé, Emil az orrom alá dugta a plombát, majd magasra emelte, mint a pap a szentséget, és ránk kiáltott, hogy persze, a kézet felfalnánk, aztán becsapta a kaput előttünk, sanda tolvajok előtt, fölényesen kinevetett bennünket, elővette zsebkendőjét, és törölgetni kezdte szemüvegét.

Derengeni kezdett, hogy közbejött valami, amire nem számítottunk. Úgy sétált fel-alá előttünk, mintha főnökünk volna, szemüvegét is szakasztott úgy törölte, mint ő, szögletes karmozdulatokkal, aki pedig nézte, azt gyaníthatta, valami szelep van a hóna alatt, s pumpálja saját magát, s félő volt, hogy nem tart majd mértéket, s a túlságosan nagyra fújt léggömb egyszer csak szétpukkad a mohó gyerek száján. Mindössze abban különbözött tőle, hogy szarvasbőr helyett használt zsebkendőjével dörzsölte, jóval feltűnőbbben azoknál a ragyogó fickóknál, akiknek — kiváló képességeik miatt — sok mindent elnéz az ember, s akár harisnyájuk szárával is törölgethetik szemüvegüket, mindenki hanyag eleganciának veszi, nem pedig lomposágnak. Most már kétségtelenül Emil is, szürke kisfiúnk, azok közé számította magát. Hangnemben is messze túltett főnökünkön. Ő ugyan mindig kertelés nélkül elmondja, ami a szívéet nyomja, de mérsékelt hangon és válogatott szavakkal. Leginkább azokra emlékeztetett Emil, akik egymás után többször üstökön ragadták a főnyereményt a sorsjátékon, s ezt személyes érdemüknek tartják, vagy akik váratlanul három lépcsőfokot ugrottak át karrierjükben, s ez — mikor visszapillantottak maguk mögé a mélybe — elszedítette őket, kezükből kihullott a mértéktartás sétabotja, s most elvárják, hogy tegnapi főnökük keménygalléros főnöke, akinek színe elől évekig csak hátrálva merészelték távozni, jó előre kalapot emeljen nélik, s ha ez nem történik meg, összeráncolt, csukott szájjal elmennek mellette. Ha pedig egykori kartársaik, e porszínű fickók közé kerülnek — így volt Emil most velük —, akkor úgy tesznek, mintha nem jegyezték volna meg a nevüket, fanyalogva emlékeznek vissza közös kicsinyes tréfáikra, s ízetlenségnek veszik, hogy emlékeztetik őket rájuk, elfelejtik, hogy velük együtt ők is könyökvédőt viseltek, részint, hogy fel legyenek vértelve a hétköznapi könyökléseiben, részint, hogy kabátjuk ujját kímélik a kopástól, s természetesen az is elmosódik emlékezetükben, hogy nemegyszer ketten-hárman közösen szívták el egy-egy, a kifogatott zsebükből előkotort soványka, elgyötört cigarettát, s némi dohányport szórtak bele, hogy húsosabb legyen; vagy hogy egyazon pohárból ittak, bár használat előtt többnyire meglötykölték kissé a csap alatt.

Amint néztem Emilt, egyre inkább éreztem: kezébe adtuk ezt a plombázott aktacsíptetőt, s ezzel — úgy látszik — magunk fölé emeltük. Fölénk emeltük, még ha egy kibicsaklott értékrend szerint is: a silány cipőt előkelőbb lábbelinek tartják a legfinomabb szandálnál, s a hulladék vattából készült ócska paplant különb takarónak a legkiválóbb gyapjú pokrócnál; a plomba értéke mit sem nyomott itt a latban, se a valódié, se a hamisítványé; a plomba magát a szerencsét jelentette, azt, amit birtokosa kiválasztott; sem jobb, sem gazdagabb nem lett nálunk, de a pokrócot paplannal cserélte fel, a szandált cipővel. Míg ezen töprengtem, kissé árnyaltabb színben tűnt fel előttem az előbb még homályosan látott jelenet — alkonyulatkor megpillantunk egy virágot, s megállapítjuk, hogy piros, amikor pedig kigyúlt a fény, látjuk már, hogy cinóber, s nem kármin —, derengeni kezdett:

akkor vette fejébe, hogy ezzel a plombával egy lépcsőfokkal fölénk került, amikor Irént, habár szemmel láthatóan olvadozott a lány karjaiban, legnagyobb csodálkozásomra mégis lerázta magáról: a lány mohó felkiáltása, az a bizonyos *felezzünk, Emil, felezzünk*, eszébe juttatta, hogy van mit felezznie, ha ugyan hajlandó rá. Csakhogy magát a szerencsét kellett volna felezznie, ami viszont oszthatatlan, s csakis őt illeti, a kiválasztottat. Egyben ez volt az a pillanat, amikor kijózanodott: nem danázott már, nem ugrabugrált, nem sugárzott az arca, nem vigyorgott, ehelyett tiszta fejűnek, megvesztegethetetlennek, önérzetesnek mutatkozott.

Csakhogy ingoványon állt a tiszta fejével, s épp ezt nem vette észre. Úgy láttam, önkívületi állapota voltaképpen tovább tart, az történt csupán, hogy a tomboló jókedvből átsiklott a tomboló józanságba. Átsiklott, s közben fölborította az asztalt, melyen mindent oly szépen elrendeztünk: itt a só, ott a kenyér, s amott a pohár, üdítő vizet sejtess benne, de ürm rejtőzik fenekén. Fölborította az asztalt, most majd új teríték kerül rá, de ki tudja, milyen elrendezésben, s ki tudja, melyikünk hol foglalhat helyet. Kisiklott a kezünk közül, s most úgy sétifikált előttünk, mint aki a szerepek osztására egyedül hivatott. Ez volt a nyitja annak is, hogy az imént nem volt hajlandó meghallgatni szavaimat: a *felsőbbek* magatartásának tógáját öltötte fel, azokét, akik szentül hiszik, az érvek súlya attól függ, ki milyen éles hangot engedhet meg magának, s eszükbe sem jut, hogy a lapos érvek még nem súlyosbodnak, ha valaki fennkölt haraggal magából kikelve mennydörghi őket.

Beláttam, ebben az állapotában sziszüphoszi kísérlet megértetni vele a helyzetet, lemondásom azonban azt jelentette, hogy elfogadom Emilt egy lépcsőfokkal magam felett. Ez kissé megdöbbenett: elég volt, hogy *higygyen* magáról valamit, még ha hite hamis volt is, s máris kénytelenek voltunk fejet hajtani néki, elfogadni az új terítéket, s őt magát az asztalfőn, bár tudtuk, amit tudtunk. Ez már csodaszamba ment: fegyverünk töltve, ujjunk a ravaszon, ám nem süthettük el, csupán azért, mert ő páncélinget *képzelt* magára; az egyetlen dolog, amit tehetünk: várni, hogy ezen a levegőpáncélon rés támadjon, ha rámelegszik és feszelegni kezd benne.

Kínomban s tehetetlenségemben elnevettem magamat, a kenetlen verkli nyekergése volt ez: dalol ugyan, de kihallik belőle a csikorgás; szemem behunytam, lehajtottam fejemet. Ijesztő volt ebben a groteszk helyzetben látnom Emilt, s most már magamat is: ijesztő kinn a búzamezőkön a karókra aggatott kabát meg kalap, amitől messze menekülnek a verebek, ijesztő nem azért, mert önmagában véve esetlen és rút, hanem azért, mert láthatóan nem az, amire hasonlít: a kabátujjból kéz helyett bot kandikál elő, a kalap alatt arc helyett görcsös ág boga mered a világra; úgy hatott rám ez a szőrborzó játék, mintha világhírű hipnotizőr mintaelőadásán lettem volna, a szájjátí médium nem más, mint Emil, s a mester táncoltatja irtalmatlanul, nyelvlógatásig; ám benne ázom a pácban magam is, mert jelen vagyok, de mit sem tehetek. Kétszer is jártam évekkkel ezelőtt ilyen hipnotizőr agyzsibbasztó estjén, nagyot nevettem — rendre is utasítottak —, amikor az emberek parancsszóra szép sorjában fejük fölé emelték kezüket s megadták magukat, mint a berezelt katonák, összekulcsolták kezüket, karjuk az égnek meredt, bármennyire is erőlködtek, hogy leengedjék; aztán pedig ropták a táncot a porondon az átszellemültek méltóságával, misztikus rendezvények tömjénfüstjeként szállt a por a recsegő deszkákról a magasba, s fesledező palástként lengte körül őket. Csakhogy itt ezúttal nem volt hipnotizőr. Hát igen, gondoltam magamban, hipnotizőr helyett megtette egy csillogó, plombázott aktacsiptető is.

Ez az észrevételem célba talált. Hirtelen ébredt sivatagi szomjúság sanjargatott, de tudtam, hiába is innék, nincs az a hús forrás, mely szomjamat csillapíthatná. Sötétben fának ment ember voltam, ki tántorogva kap szikrázó fejéhez, s egy pohár vizet kíván, amikor másra van szüksége; hirtelen üressé vált valómmal egyre sóvárogtam, hogy tüstént belém költözön valami, amiből erőt, magabiztosságot meríthetnék, belém hatoljon és áradjon szét bennem egyszerűen, miként a víz, ha egy pohárral felhajt az ember. Tudtam, hogy hasztalan feltennem a kérdést: miért is kíván ösztönösen valami anyagot az ember, ha bármiféle erőre van szüksége?

Igen, elegendőnek bizonyult egyetlen csillogó aktacsíptető, nyelvöltögető képességével vaksi homályba vetette a leghíresebb hipnotizőrt is. A tárgy jobban elvégezte a feladatot, mint ahogy az embertől várhattuk volna. A tárgy nem tévedhet, nincs lelke, s nincsen tulajdonsága. Az asztalra tettem, levettem róla a kezemet — a sofőr is a kocsí volánjáról, s az a kanyarban elgázolt mindent, ami útjába került, s magával ragadta őt is a mélybe.

Még fülemben csengtek szavaim, melyekkel Emilt az előbb jobb belátásra akartam bírni, s a szóáradat is, mellyel elsöpört, amikor Irén példálózni kezdett arról, hogy vannak az életnek fratlan törvényei, s legalább azzal meg kell feleznünk szerencsénket, aki megajándékozott bennünket vele.

A gumilabda visszapattan a kézhez, mely a földhöz vágta. Emil épp ilyen volt: bármerről üthetted, rugalmasan visszapattant, nem fáradt bele, és nem érte sérülés. Ott állt előttem, tátogó szája önállósult az arcán, az önteltség milliő izmocskája mozgatta ficánkolva, apró ráncokat vetett rajta, az öblös, kioldott erszényen, s most aztán gurultak, peregtek belőle végelethatatlanul a tallérok, értelmetlenül csengve-bongva.

Kezét méltóságteljes pózban összekulcsolta a hátán, s elhadarta, mit képzal a világ, felezen velem, mert én igényeltem a dobozokat, a raktárossal, mert ő utalta ki, a sofőrrel, mert ő hozta a papírkereskedésből, az áruossal, mert ő kapta a gyárból, kivel felezzem még? Előredőlt, kígyó szemét kidüllesztette áldozatára, megbabonázott gyíkcocská módjára összekuporodtam, aztán előrelöktem az öklömet, talán védekezésből be akartam tőmni vele a száját, hogy leharapja, s miután kielégítettem, futni hagyjon, vesszen csak a gyíkcocská farka; de előre meredő öklöm a rokkantak égneke emelt fenyegető kézcsonkja volt egyben, s ez megállította Emilt, rám nézett felhúzott szemöldökkel, s kissé visszahőkölt.

Nem kell vele ellenkezni, villant fel bennem, magunkhoz kell édesgetni, s ha biztonságban érzi magát, leveti majd páncélját, igen, ez az egyetlen járható út. Azt mondtam neki: ne is felezzen senkivel, ez a jutalom kizárólag őt illeti. Láttam: nem akar hinni a fülenek. Gyanakodva vizsgálgatott, a vesémbé szeretett volna látni: gesztusom csalárd csel csupán, hogy annál könnyebben törbe csaljam? Zavarában tévovázva eldűnynyögte, hogy igenis kizárólag őt illeti, közben néhányszor rám pillantott: ha veszélytelennek látszó láncra vert kutya vert mellett haladunk el, egyszeregyszer mégis rásandítunk, hogy meggyőződjünk róla, valóban elég rövid s elég erős-e a lánc. Jól álltam tekintetét, de az asztalra könyököltem, és tenyerembe rejtettem államat, hogy ne láthassa szájam szögletében azt a kaján mosolyt, melyet nem tudtam elfojtani, látván, milyen szorgalmasan bólogat nekem, s ezzel jóváhagyja ítéletemet, sőt ragaszkodik hozzá, hogy beteljesüljön rajta.

Egy ideig még felénk vetett egy-egy mondatot, efféléket: jó, hogy néha az ész is szóhoz jut, én meg örültem, hogy Irén sem válaszol neki. Pillanatok alatt nagyon is belemerültünk munkánkba, s már-már aggódni

kezdem: félelmetes ez a hirtelen csend, ez a váratlan fordulat. Emil aztan megnyugtatta, látszott ez abból is, ahogy izzadt homlokát törölgette zsebkenőjével. Ennek okát is hamarosan megértettem: ha a jövevény lehajol egy jókora göröngyért, a vicsorgó csahosok tüstént behúzzák farkukat, visszazompolyognak odújukba, s úgy tesznek, mintha bolháikon kívül soha életükben semmi sem foglalkoztatta volna őket. Csak képzelődj, fiú, képzelődj, gondoltam magamban pengevékonyra összehúzott szemmel. Arcán felháborító elégedettség honolt. Annak az embernek az öntelt, leereszkedő elégedettsége ez, aki meg van győződve róla, hogy buzogány érvével sikerült leteríteni ellenfelét; Emil nem is gondolt arra, hogy talán hirtelen szélvészként kerekedett baráti érzésből vagy borzas szeszélyességből, vagy pusztán azért hagyta rá a zsákmányt, mert már untam ezt az epés osztozkodást. Meg volt győződve róla, hogy sarokba szorított, mint valami patkányt a félelmetes kandúr, egyebet már nem is tehetek, vinyogva bele kell nyugodnom a változtathatatlanba, máris érzem kell, hogyan fogja összezabdalni bársonyos irhámát a nyakamon, derekamon, combomon, noha ebben a pillanatban még ép s oly jól tapad húsumhoz, s erről meg is győződhetek, ha mancsommal végigsimítok rajta, ám néztem csak meg jól tühegyes fogaikat, tüstént összeroppant velük. Ez a hit még inkább növelte Emil felsőbbrendűségi érzését. A macska azonban meg is kegyelmezhet: játszadozik velem, majd futni hagy, hiszen tudja, jövök én még az ő utcájába. Ily módon a helyzet nemhogy javult, hanem rosszabodott kissé: Emil nem jött egy lépcsőfokkal lejjebb, inkább jól megvetette a lábát, s megengedhette magának azt a nagylelkűséget, hogy most már, mivel ártalmatlanná tett, jóindulatú legyen hozzám: a betörendő lovat is csak addig ostorozzák, míg meg nem szelidül, aztán megpaskolják feszülő nyakát és tajtékos temporát. Magabiztos, komoly, fölényes arckifejezést öltött, a kardnyelők járnak olyan egyenes derékkal, ahogy ő lépkedett asztalához, fintorogva körülnézett, sorra beletúrt fiókjába, egyikből szurtos újságpapírt szedett elő, erélyes mozdulattal letörölte asztaláról a nyálkás vizet, mely fakó nyomot hagyott maga után, lába alatt egyszer csak ropogni kezdett az üveg, lenézett hát, majd felemelte lábát, s megvizsgálta, nagy kárt tett-e cipője talpán a törmelék, fancsali képet vágott, mint aki rajkszögbe ült, de nem kutatja, hogy barbár környezetéből ki követte el ezt a kisszerű lélekre valló újabb alattomossgot, odalépett ahhoz a két szál virághoz, mely közvetlenül asztalánál hevert, egy-egy lábmozdulattal a sarokba pöccintette őket, majd fojtott szenvedéllyel azt mondta, hogy a kisasszonyka pedig az igazgatónál fog kimagyarázkodni ezért az esetért.

Irén füligszáj mosollyal végigmérte Emilt, csínytevésében élvező fityfirittynek láttam, farkat ragasztott kabátodra, vagy szarvasbogarat tett gyufásdobozodba, az meg belesimpaszkodott ujjadba, de hiába is ijesztgeted, hogy beáruol szüleinél, ő, hol van még a világ vége! S mi volt az: nyelvét ráöltötte Emilre, vagy csak az ajkát nyalta meg? A kétértelműség játékosága. A gyerekes csúfolódást azonban egy mellékes mozdulattal inceselkedő kihívással változtatta: jobb kezével puhán végigsimított duzzadt keblén, egy pillanatra tenyerében pihent, meg is remegett benne, nyomhatta az asztallap, melynek nekidőlt kissé; engem azonban zavart, hogy Irén máskor egy hét alatt sem lobogtatta meg előtünk a vörös kendőt ennyiszor s ily térdremegtető módon. Főként pedig az keserített el, hogy nem tudom, kinek szól kihívása. Emilnek vagy nekem; az volt az érzésem, a nap folyamán nem először, hogy hiába meresztgetem szememet, sok minden történik itt, amit én nem látok, nem értek: a múltban a gyökere s magyarázata, s kívülem kellene a gyökeret s a magyarázatot kutatni. Úgy tűnt fel, hogy a szemem előtt lezajló esemény igen sok síkon fut, s közü-

lük csak egyet-kettőt látok én, egyet-kettőt Irén, s hasonlóképpen Emil is, de teljes egészében a történet minden síkjába egyikünknek sincs betekintése, a cselekmény önállósult. A magam módján szubjektív cselekményt látok itt, hasonlóképpen Irén is, Emil is, s ha módomban lenne mindhárunk szubjektív cselekményét csokorba fűzni, az még csak relatív cselekmény lenne, de hol van még az objektív cselekmény, a mindenek összessége, száz szövevényben, a dolgok kölcsönhatásában, felölelve mindazt és mindazokat, akik e cselekménybe valami módon perdöntően befolytak, Irén vagy Emil révén, miként az én esetemben háziasszonyom kifizia azzal, hogy ébresztőmet babrálta, ha ugyan babrálta. Hol vagyok én ennek az objektív történéseknek a felismerésétől? Hatalmas sövény állja el utamat, nem látok át felette, s ha a tüskék között óvatosan tapogatózva átlesek a réseken, újabb sövényeket látok csupán, azután kerülgetem őket jobbról és balról, s beleveszek a gyereklapok élő labirintusába: egymást keresztező vonalak buktatóján át kell a macskának eljutnia az egérhez. Szárnya kell hogy nőjön az embernek, ha messze kíván látni, szárnya, s felülről kell néznie a labirintust, ha könnyebben el akar igazodni, belőlem azonban még ha szárnyam nő is, legfeljebb dongó lesz, mely az üveget levegőnek nézi, de rést nem üthet rajta. Hiába lendülök neki újra és újra, fogva tart ennek az irodának a négy fala.

Fogva tart, dűnnyögtem magamban, s arra gondoltam: belefáradtam ebbe a zajos játékba, s most egy hörpintésnyi csendet s nyugalmat kérek. Mindig a szöges ellentétek vonzottak, s talán épp ez a veszttem: szállna is, maradna is a madár, s hogy mindkét vágya teljesüljön, épp hogy csak felröppen, máris visszaszáll, ezzel pedig csak rejtekhelyét árulta el, s hát bajszát pödörgetve s félkézzel lövi le a vadászt; mindig szerettem a lármát, a zsvajt, a nagy murikat, de sohasem tudtam annyira felmelegedni, hogy nekigombolkozzak, egyszer csak áhítózni kezdem a csendet, habzsolni szeretném, betelni vele, ilyenkor felkelek a társaságból, félrehúzódok, nézem a szűrő csillagokat, figyelem a seprő szelet, vagy kezembe veszek egy izzadt ujjaktól pecsétes könyvet, gyűrött újságot, belelapozok anélkül, hogy akár egy sort is elolvassék; lakásomon viszont a néma csendben hangosra csavarom a rádiót akkor is, ha nincs velem nő, beleremegnek az ablakok, a szomszédok dörömbölni kezdenek a papírvékony falon, háziasszonyom pedig benyit hozzám, lecsavarja a rádiót, s csak annyit mond: bocsánat. Mindig az ellentétek vonzottak. Ma is gyakran hazakívánkozom, s hetente egyszer haza is utazom falura, ahol öcsémmel, emberrnyi emberek, ketten alszunk egy szalmaágyon, reggel a kútnál mosdok, szivárgó vödörből, itt viszont — bármily nagy is a lakásínség — nem tudok meglenni fürdőszoba nélkül, s álmodom nem nyugodalmas, ha a lepedő összegyűrődik alattam. Kívánom a családi életet, az utcán barackot nyomok egy-egy ismeretlen durcás gyerek fejére, torkomon gombóc akad, amikor egykori pajtásaimat látom hazamenni, nékik otthonuk van, nekem csak lakásom, ők élnek, én hányódok-vetődök s elpangok, mint a rossz pénz; viszont szeretnék magányos, reznált családként felelőtlenül barangolni egész életemen át, asszonytól asszonyig, baráttól barátig, lakástól lakásig, magányos csatalóként, senki gondját sem a nyakamba venni, de a magamét sem máséba varrni, csak ágyba kívánkozó háziasszonyokkal, gőzölt testű mosónőkkel, pénzcsörgető éttermi pincérekkel akadjon dolgom, összes holmimat is bármikor két kofferban magammal vihessem, így vonuljak be annak idején rogyadozó térdrel az aggok házába is, ki-kiülök majd a napocskára, szótlanul sütkérezem heteken át, az asztmával küzdök, és várom az orvost, majd pedig egy reggel, éppoly közönséges lesz, mint a többi, jobbélre szenderülök. Valahányszor ide érkezem gondolataimmal, felüvöltök: mi-

csoda zagyva romantika! Úgy kell élni, mint a madár, célszerűség nélkül, s halni is úgy: mily ritkán találunk madártetemet!

Írógépem szinte önműködően kopogott, az üzleti nyelv néhány szabványból áll csupán: ha valami folytán elveszteném emlékezőképességemet, ujjaim akkor is tudnák, mikor hova kell leütniök, önmagamtól is kialakulna a lehetséges öt-hat szabvány szövege; megszoktam, akár a távirás: nem emberien artikulált hangot hallatt és hall, b hangot, ú hangot, g hangot, hanem egybefolyó, zagyva sípszót, az ő füle azonban éppoly tökéletesen felfogja és megfejtí ezt, mint másoké, ha azt mondja valaki: ember. A válaszok az ujjaimban voltak, fejemben pedig öle menő érvék: amit eltemettek, csak az ábránd hantolja ki újra. Tetemmel már csak a hullarablónak lehet dolga. Az a bokszoló nem támad fel soha többé, akinek a kezdés szívdagasztó hónapjaiban úgy felragyogott a csillaga, s véresre vert mindenkit, de épp ez volt a veszte: ha vért látott vékony csíkban lefolyó valaki arcán, bele a szemébe, a szája szögletébe, amit a következő ütés szétkent az arcon, keze megbénult, hányinger környékebe és szédelegni kezdett, túlságosan sok véres fejű holtat látott a frontokon zöldfülű korában, támolyogni kezdett a szorítóban, s végül keserű szájjal búcsút mondott néki örökre. Újrakezdeni semmit sem lehet. Soha többé nem támad föl a bokszoló, s ha mégoly nagy színésztehetség is Irén, sohasem lehet támasza, hogy együtt vigyék még valamire, s lábrakapjon az, ami egyedül nem tud megállni. A kör rég bezárult, a világ összezűkült: nézz ki az ablakon, ez a való világod, ez vesz körül, a tárgyak világa, érzékelheted. Lökд félre írógépedet, nézz ki a háromszárnyas ablakon. Az udvarra nyílik. A kaszárnyáké ilyen: négyszögletes, ki van betonozva, és kínosan tisztára van mosva, két hársfa ácsorog rajta, körös-körül épület szegélyezi, az irodák egymás mellett sorakoznak udvarra nyíló ajtóval s ablakkal, az utcai épület hosszában folyosó szeli ketté, a raktárakba torkollik, körös-körül ott tátongnak a raktárak nyitott ajtókkal, egy méter húsz centi magas, téglából emelt rakodólépcsőkkel, melyekről simán adódik a ki- és bejárás az odafarolt tehenautókba. Ezúttal csak egy frissen festett, élénk sárga színű Dodge-on rakodnak az udvar mélyén, a sofőr meg, gumicsizmával a lábán, mossa a kocsit, játszadozik a fecskendővel, szívárványt ló a levegőbe.

Néztem a lődörgő embereket, anélkül, hogy láttam volna őket, Emilre is csak akkor figyeltem fel, amikor többen összeverődtek körülötte, holott előtte is láttam, hogy sorra járja az irodákat, s az udvaron ténfergők közül is el-elcsíp egyet-egyet, élénk arcjátékkal s karmozdulatokkal magyarázgatott nagy hévvel, jobb keze mutató- s hüvelykujja közé csípve időnként felmutatott valamit. Jól tudtam, hogy mit. Viselkedésével elárulta, hogy irigylésre méltónak tartja magát, s elvárja az emberektől, vegyék ezt tudomásul és méltányolják. Észre sem vettem, mikor távozott irodánkból: tovább bonyolódik hát az ügy, gondoltam fásultan, kikerült ennek az irodának a négy fala közül, megindult, hahaha, világkörüli útjára!

Az ablakhoz mentem, a falnak dőltem, megkergült ez az Emil, mondtam halkán s legyintettem, benne volt az is, hogy levezem róla a kezemet. Irén is odajött, kihajolt az ablakon, fekete hajkoronája kékben játszott a napon, halkán felnevetett. Micsoda nagyszerű tréfát agyalt ki maga, ilyesmit mondott, hangja bársonyos volt, olyan, amilyennek a szemének kellett volna lennie. Félíg háttal állt felém, néhány lépésre volt tőlem, vállán át egy pillanatra rám nézett, majd ismét az udvart vizsgálta, izgő-mozgó játékos lábát figyeltem egy ideig. Azt mondtam neki, sohasem hittem volna, hogy ilyen ragyogóan játszik, mondhatom, hogy pályát tévesztett, s hangomban szinte csodálat volt, szívemben pedig kaján gúny. Hozzátettem

még: pályát tévesztett, de még mindig nem késő, s álltam ott a kifosztottak mozdulatlanságával.

Fürkésze nézett rám, meg akart győződni róla, vajon komolyan beszéllek, vagy csak csipkelődöm, álltam a tekintetét, s erőt vettem magamon, hogy cinkosan összemosolyogjak vele, a levegőben lógott, hogy tennem kell valamit, felszállni a csillagok közé vagy alá a pokol fenekére, amikor Irén a helyére indult, az utolsó pillanatban elébe álltam, szinte a karomba lépett, vonakodás nélkül beadta a derekát, de csak úgy álltam ott, mintha a kajánság tövises bokrával ölelkeznék, nevetni s üvöltöni szerettem volna, se csillagok, se pokol, ez az én büntetésem: máskor, ha nő lépett a karomba, mindig lecsillapodtam, végtelen nyugalom kerített hatalmába, a perceket teljes egészükben, hosszúra nyújtva, sietség nélkül élveztem, szép lassan felemeltem a fejemet, kissé hátravettem, úgy fürkésztam az arcát, végtelen nyugalommal, némán, az örökkévalóság érzésével, amit oly ritkán érezhet az ember, oly nagyon ritkán: a szántóvető érez ilyesmit, amikor a kora tavaszi napocska a fagyos hónapok után az élet ébredését sejteti vele egy kihalt tájon, az életet ígéri, de váratlanul kifordul az eke alól egy emberi koponya s néhány podvás csont; az örökkévalóság érzését épp az élet és a halál együttes élménye adja, a mindig bekövetkező halál, s a mindig újraszülető élet váltakozásának határtalansága, egy életem, egy halálom, csak ez a pillanat kell, ez a mostani, az élet örökkévaló, s a halál is az, de engem már nem érinthet sem az egyik, sem a másik, mert ebben a pillanatban leélem az örökkévalóságot. Lehajtott fővel néztem Irént, arcát kissé fölfelé tartotta, de nem nézett rám, hanem a semmibe, merev és kismilmt volt az arca, mint a szép halottaké, szeme sem rebbent, szája sem mozdult, csak az ujjai, arasznyi tövisek táncoltak a nyakamon, fejemen, végigfutott velük a számon és a homlokomon, a fülelmen és a halántékomon, nem a szájával, sem a szemével, hanem az ujjával beszélt, hallgattam, néztem, micsoda komédia, nem sötétül el a nap s nem nyílik meg a föld. Ekkor Irén azt mondta: szinte már látom, hogy megnyúlik majd az ábrázata, ha megtudja az igazat. Harsogó nevetésben törtem ki, s otthagytam az iroda közepén, az én karomban volt és őrá gondolt, állt még ott egy pillanatig megkövülten, majd sértődötten s fáradtan vánszorgott a helyére, miközben nevetve mondtam neki: csillagok, drágám, már csak a tisztetek válpántjain vannak, a pokol tüze pedig csupán a takaréktűzhelyekben lobog, nem érti, ugye, nem érti; az intelligenciát bizony drágán mérik, drágám, kegyednek tehát maradnak a konkrétumok: elmondok Emilnek mindent, mielőtt bejön, ha pedig kegyed lélegzethez akar jutni, viseljen nagyobb melltartót, drágám. Köszönöm, hogy a vonalzózt hozzám vágta, épp kölcsön akartam kérni, rettentő szükségem van rá: elhatároztam, hogy mindent egyenesbe hozok. Nézze csak, épp itt jön Emil, hadd lássuk, mire megyünk!

Emil arcáról lehervadt a mosoly, mielőtt benyitott, de mégsem ült ki rá mordság vagy nyomottság. Levegőnek nézett bennünket, azért is mozgatható oly feszélytelenül. Asztalához ült, maga elé húzta a számológépet, és kopogni kezdett rajta. Első pillantásra észrevettem, hogy túl van az önkívületi állapoton: nem mutatkozott már főnökünknek, nem hozott magával feszültséget, a maga módján újra beilleszkedett köznék. Jót tett néki, hogy másokkal érintkezett: visszatért a hétköznapi világába. Mégis idegen maradt számomra. Megmondtam neki, vessünk véget ennek a komédiának, egy fabatkát sem ér a nyerevénye, mert én tettem a plombát a csíptetőre. Közömbös, száraz, kiábrándító hangon szóltam, elcsodálkoztam rajta, hogy akaratom ellenére is káröröm csendült ki hangomból. Most, amikor végre szembe kellett néznem azzal, amit tettem, nem éreztem lelki-

furdalást, noha úgy festettem, mintha az egykedvűséggel, nyerseséggel és hübelebalázs magatartással épp azt palástolnám. Pedig már elmetszettem a megbánás torkát: aki semmit sem vár, nem is veszíthet, bátran végigmehet bármelyik úton, nem érheti meglepetés. Végigmehet érdektelenül, valaki egyszer végre véges-végig — s még csak a kíváncsiság sem kísérte, noha az útmenti bokrok között már épp fel kellett tűnnie a nagy összeomlásnak, látványa kiábrándítóan és visszatetszőnek ígérkezett annak, aki érdekelt volt a dologban, ezért fázhatótt is volna tőle, de mégis, többféle módon bekövetkezhetett, s ennek lehetősége elegendő is ahhoz, hogy felkeltse az ember kíváncsiságát. Érdektelenül figyeltem Emilt, első pillanatban összeráncolta homlokát, egy árnyalatnyi zavar suhant át arcán, aztán a ráncok szigorba feszültek két szeme között, majd kényszeredett, megvető mosoly ült ki szája szögletébe, s az enyémtől is közömbösebb hangon ilyesfélét mondott: Most meg ezt sütöttétek ki? Így akartok kibabrálni velem? Ne küldjem be a gyárba a plombát, ugye? Dobjam el! Irigy kutyák vagytok!

Elképedtem. Előntött a meleg, éreztem, hogy izzani kezd a fejem, túlságosan önérzetes gyerek módján elvörösödtem: már az is szégyen, ha hazudozást feltételezhetnek az emberről. Pedig az, hogy mit feltételeznek rólam, nem érdekelt. Azon ütköztem meg, hogy Emil előlta az utamat, pedig én tántoríthatatlanul végig akartam menni rajta: most már mindenáron meg akartam érteni vele a helyzetet, meg, meg, meg! Ültem asztalomnál, Emillel szemben, láttam, végtelenül nyugodtan tesz-vesz a számológép körül, felfoghatatlan volt számomra, hogy semmibe vette leterítő erejű szavaimat, úgy festett a dolog, mint amikor az ember magabiztosan tartogat egy golyót, hite szerint bármikor beleröpítheti ellenfelébe, s akkor az majd menthetetlenül összecsuklik, amikor pedig elérkezettnek találja a pillanatot, valóban el is süti fegyverét, jól látja, hogy a golyó becsapódik a testbe, áthalad rajta, s mögötte belefűrődik a vakolatba, ám az ellenfél nem omlik össze: sebezhetetlen levegőtesttel szembe fordul az emberrel, s kiüti kezéből a füstölgő fegyvert. A fölényes vizsgálóbíró szólt Emilből, amikor hozzám, a megrögzött bűnőshöz beszélt; meg volt győződve róla, hogy átlát rajtam, ismeri minden gondolatomat, összes indítékait az elkövetett és a jövőben elkövetendő tettemnek; irodánk négy fala között hatalmas bankba tévedt senkinek éreztem magam, filléres takarékbetétnek, aki óvatosan mozdul, hiszi, érzi, hogy egy láthatatlan szem figyelni valahonnan, egy láthatatlan lencse talán filmre veszi minden mozdulatát, mint egy esetleges eljövendő bankrablóból, s ennek feltételezéséhez elegendő volt az is, hogy a bankban egyáltalán megjelent. Pedig saját pénzét hozta. De hozza holnap is, noha ugyanezt érzi majd. Hát nem! Az úton végig kell menni! Megértettem, hogy Emil már kétségtelenül magához tért, de így is, értelmével is elutasítja a valót, s emellett nagy aljaságot feltételez rólam. Nem gondoltam arra, hogy ez egyben azt is jelenti, hitelem veszítettem előtte, hiába is bizonygatok néki bármit is. Talán az zavart meg, hogy Irén váratlanul nevetőgörcsben tört ki, combját csapkodta, és ültében toporzékolni kezdett. Asztalára borult, rángott a válla, és azt nyögdecselte, hogy örület, mit ki nem talál! s nem volt világos, Emilnek szólt-e, vagy az én szavaim hitelét rontja. Kétértelműségével ő is utamba állt, ez már felháborított, megvetéssel fordultam hozzá, rendre utasítottam, ám szavamnak alig volt foganatja: kérdésemre, hogy mondja meg félreérthetetlenül, ki tette a csíptetőre a plombát, fulladozva nyögdecselte, hogy maga, maga, de nevetési rohama újabb erőre kapott. Megfordult az eszemben, hogy talán ki kellene támogatni a szabadba, s vizet kellene itatni vele, mert még valami baja eshet, hát essen, essen! elfordultam tőle, az ablakhoz léptem, s a mérleges mestert szólítottam. Jött is

nyomban súlyos, döngő léptekkel, a munkások ujjatlan nyári trikójában, mellén verejtékek folydogáltak, lejjebb már bizonyára patakokká duzadtak, fölfelé futott a szemem az erecskék mentén, végigkísértem őket a nyakán, az arcán, a homlokán, itt azonban belebotlottam kalapjába anélkül, hogy az erecskék forrásához jutottam volna; az a képzetem támadt, hogy a kalap alatt, a hajgyökerek tövében, bugyogó forrásra bukkannék, ahogy a satnya füvek feszegette kövek közül odafenn a hegyek fejebűjában bugyog a mindent magával sodró folyam forrása; ott állt a mérleges mester, mintegy képkeretben, az ablakunkban, természetellenesen hatott, örültem, amikor fújtatva az ablakpárkányra könyökölt, keze pár centire becsúszott az irodába, s ezzel kilépett a keretből. Amikor megkértem, mondja meg igaz-e, hogy én tettem a plombát a csiptetőre, hangomon érződött, hogy sokat várok válaszátl. Mélyről, pocakjából, hordóból kongott a hangja, s ugyanakkor ő is heherészni kezdett, behízott kis szeme keskeny csíknak látszott a nevetéstől, úgy hatott, mintha hunyorogna. Tanácsalannak látszott, nem tudhatta mire vélni a képet: Irén nevetőgörcsben rángatózik, Emil a távol-keleti szerzetesek rendíthetetlen nyugalomával, rezzenéstelen arccal üldögél, föl sem pillant, mintha semmi sem történne körülötte, földöntúli nemtörődöm lassúsággal kopog a számológépen, én pedig ott állok az iroda közepén, s izzadó buzgalommal igyekszem kiszedni belőle valamit, holott nagyon jól tudom, miként állunk azzal, amiről faggatom. Látszott rajta, nem tudja, hogyan is kellene viselkednie, mit is kellene mondania, hogy el ne rontsa a játékot, hja, a világért el ne rontsa! Igenlő válaszának ezézt nevetéssel adott bizonytalan színezetet, s habozva, tétován állt ott, egyben kíváncsian is, ugyan hogyan bontakozik majd ki az a bizonyos tréfa. Közben többször is rám kacintott. Elkese-rede néztem, de haragudni nem tudtam rá. Szinte csodára várva szóltam újra, hogy komolyan beszélék, ismételje csak el még egyszer választát. Kedélyesen dörmögte: mondtam már, hogy maga, s az előbbi, bizonytalan-ságot keltő mosoly kíséretében ismét rám kacintott, majd jámborul, derűsen nevetégt. Megértettem: nem kívánja beleártani magát dolgunkba. Irén elcsendesedett végre: kimerülten borult az asztalra, feje félrecsavarva hevert a barnára festett asztallapon, mint a vágásra szánt bárányoké, melyeket összekötözött lábbal fektetnek a piac betonjára húsvét táján, erőtlenül pihegett, s tehetetlenül túrte, hogy arcán kiapadhatatlanul folydogáljanak a könnyek. Tehetetlen voltam.

Kissé rekedten, a kellesténél hangosabban szóltam rá Emilre, nézzem ránk, ha hozzá beszélünk, s megkérdeztem tőle, hallja-e, hogy mit mon-dunk? Egy pillanatra sem állt meg az ujjá, kopogott tovább, futó fintort vágott, s ballagó nyugalommal, hogy még csak ellenszenv, de egyéb érzés sem volt hangjában, ezt dűnyögte: irigy kutyák vagytok.

Fölháborított ez a csökönyös, földöntúli nyugalom, s hirtelen ráébredtem, milyen szánalmas vagyok balga igyekezetemben. Megmászhatatlan falba ütközött az utam, s ki tudja, hol a vége. Fojtogató dűhbe gurultam, pőröly öklömmel legszívesebben szélölktem volna a falakat, hogy szemfedélként rogyjon ránk a tető, elszabadult bűsz bikaként bömbölve futkoz-tam volna körös-körűl az irodában, bambán hűrűgve törtem volna bele szarvamat a falba, hogy aztán ajtóra találva, pozdorjává zűzzam, kivágód-jam rajta, s elvakultan toporzékolkjak odakinn a szabadban; úgy is vágód-tam ki az ajtón, csaknem üvöltöttem, enyhe szellő vágott mellbe, miként tagló a birkát, mihelyt kidugta fejét az ajtón, támolyogva visszahűköl tehát, majd észhez tér, és lehűlve, megszelűdűlve botorkál végig az udvaron a vályúhoz, hogy pár kortynyi víztől kissé felfrissűljön, s még inkább, hogy kiűblítse a szájában felgyűlemlett keserűséget. Szinte vonszoltam magam

a hársfa alá, nekitámaszkodtam hatalmas törzsének, a fa éppen virágzott, méhek döngicséltek körülötte, gyermekkoromban ilyenkor hetekig a fákat másztam, kurta zsákocskával a nyakamban, házikónk udvarán mindenütt hársfavirág száradt, majd a padláson gyűlt-gyülemllett, hogy a süveges téli napokon házaljak vele; a lombos hársfákon majd mindennap megcsipett egy-egy méhecske, évente egyszer-kétszer a szemem is bedagadt tőle, most is legjobb lenne se látni, se hallani, s mire újra felnyitnám a szememet, a zsenge fűszál ártatlanságával vethetném a környező világra, ha ugyan ártatlan a zsenge fűszál. Így álmodoztam, s merő öncsalás volt ez a balga álmodozásom, gyáva igyekezet, hogy ne kelljen arra gondolnom, amit akkor már világosan láttam: a játék túlságosan jól sikerült, olyannyira belefeledkezünk, hogy valahol megszűnt játék lenni, valahol téves kapcsolat történt.

Nekidőltem a fának, és sokáig álldogáltam ott. Aki már semmire sem vár, annak egyre megy, végigjárja-e útját, vagy megáll valahol. S játszik hát, de megcsalja a játék is, tudnia kell jól. A sodródás még nem sodrás, de kissé mégis az: játszani, míg veled játszanak. Í-i-igy. Csak döngicséljenek körülöttem a fulánkos méhek. Tőlem két lépésnyire mozdulatlanul, összeszorított szájjal hever egy kutya, előttem, raktárunkon túl, ötemeletes épület ácsorog lehúzott redőnyökkel, balkonjain szemetesvödrök, virágok, tűzifa, s egyikükön egy gyerek fáradhatatlanul nyergeli hintalovát, mögöttem pedig, délre eső raktárunkon túl, a kelmefestő üzem drótgömbben vergődő rozsdás, kipányvázott kéménye ontja a füstöt. Belengi a hársfát, s tovaúzi a méheket. E két tömb közé feszülve, a fa alatt álldogálok én, szememben szivárványt játszik a lég. Apám tétlenkedett így egyszer, még gyerekkoromban, egy álló napig a nagy eperfa alatt, a faluvégi házikó udvarának mélyén, szótlanul, étlen, csontosan, rongyosan a nyári munka-időben, hetyke öntudattal, messze kerültük mindannyian, az udvar végéről néztem egész nap szótlanul és étlen magam is, másnap börtönbe vitték.

A munkások és alkalmazottak rég hazamentek már, amikor kisétáltam a kapun. Hatalmas, csikorgó vaskapu, a börtönöké csukódik így. A portás tette be mögöttem.

A szerző Büntetés című készülő regényének első könyve A játék címet viseli. Első részét a múlt számban közöltük, befejező része itt lát napvilágot.